

Örült nők ketrece

Interjúim tanulsága szerint a mérgező férfiaságnak létezik valami-féle megfelelője a női vezetők körében is. A jelenséget leíró önálló kifejezéssel – olyannal, mint amilyen férfiak esetében a toxikus maszkulinitás – nem találkoztam. Bár a téma nincs elhallgatva, de a rosszul funkcionáló női vezetőket elemzők legtöbbször a körülményeket teszik felelőssé azért, mert egy nő nem jó főnök, viselkedésüket leginkább azzal magyarázva, hogy a nők a férfiak uralta világban kénytelenek magukévá tenni bizonyos viselkedési mintákat. (Erről is esik szó a könyv második részében.)

Én amellett érvelek, hogy sem a jó, sem a rossz vezetés nem a biológiai nem függvénye. Tehát abszolút egyenlőségpárti vagyok: nők és férfiak egyaránt lehetnek jó és rossz főnökök! Az előző fejezetben láthattunk kifejezetten férfiakra jellemző pokoli viselkedésmintákat, a következőkben viszont kifejezetten nőkre jellemző méltatlanságokat mutatok be. Én ugyanis azt írom meg, amiről interjúalanyaim beszámoltak, ők pedig számtalan rossz főnökről meséltek, akik történetesen nők.

Tudom, hogy azért vett fel engem, mert én sem voltam éppen vékony – kezdi korábbi munkahelyét bemutatandó Petra. – Mondjuk úgy: rendkívüli hangsúlyt fektetett a szakmaiságot egyáltalán nem befolyásoló tulajdonságokra, konkrétan a külsőre. Soha nem alkalmazott nála vékonyabb nőket. Láttam, hogyan viselkedik állásinterjúkon: végigmérte a jelentkezőt, és ha jobban nézett ki nála, tuti, hogy ő nem kaphatta meg a munkát, akkor sem, ha alkalmas volt. Szerencséjére sosem volt olyan helyzet, hogy ezért rosszabb jelöltet kellett választania, ezért bizonyítani sem tudnám, hogy ez volt a működése, de tudom, hogy így volt. Teljesen frusztrált volt a külsejére. Illetve nem csak arra.

Az, hogy egy vezetőt a munkatárs kiválasztásakor befolyásol személyes szimpátia, természetes. Ha zsigeri ellenérzést vált ki belőlünk valaki, miért akarnánk napi nyolc órát tölteni vele? És tulajdonképpen bizonyos külső jegyek sem mellékesek, mint amilyen a személyes higiéné: ki akarna munkaidejét egy büdös ember társaságában tölteni? Az viszont legalábbis elgondolkoztató, amikor a kiválasztáskor komoly súllyal esik latba, hogy a jelölt jobban néz-e ki a főnöknél.

Idővel azt tapasztaltam, hogy nemcsak a jobb külső zavarja, hanem általában az, ha egy női kolléga jól volt magával. Én például elkezdtem fogyni, abban az időben sok tíz kiló lement rólam. Ettől ő láthatólag nagyon deprimált lett. Ahogy attól is, ha valakinek volt és jól működött a párkapcsolata. Azt hiszem, annak meglétét vagy hiányát is a külsőből vezette le. Nem mondhatnám, hogy mérgező volt a jelenléte, de hogy nagyon kellemetlen volt, az biztos. Én leginkább szálnalmat éreztem iránta, de engem nem utált és nem szekált, mert az én külsőm nem zavarta. A vékony nőkre viszont elképesztő megjegyzéseket tett minden alkalommal. Egyszer két filigrán kolléganővel mentünk valahova kocsival. Totál befeszült tőlük. Állt az autó mellett, és azt mondta: „A két fogpiszkáló nyilván elfér hátul, nem kell különösebben elpakolnom.” Kifejezetten megalázó volt rájuk nézve, én szégyelltem magam.

Egy másik interjúalanyom a kora miatt érzékelt valamiféle feszültséget közte és női főnöke között:

Volt egy hetvenes éveiben járó női főnököm. Egyszer valami szakmai kérdést egyeztettünk, amikor megjegyezte, hogy „én is voltam fiatal és vékony”. Nem tudtam erre mit mondani, mégis mi köze van ennek az én munkámhoz vagy az övéhez?

Szerintem nagyon sok nőn ott van a feszültség, hogy 40 éves koráig kell valamit gurítania, mert aztán leáldozott neki. Nem tudom, így van-e, olvasom, hogy Hollywoodban a színésznőknél gyakori, de én például

ismerek olyan nőt, aki bőven 40 fölött futott be karriert. De még ha így is van, miért kell a huszonéves pályakezdő lányt büntetni az élet igazságtalansága miatt? Neki mi köze van ehhez? – kérdezi Sára, aki deklaráltan utál nőkkel dolgozni.

Tudom, hogy ez nem tesz szimpatikussá, és egyes, magukat feminisztának vallók a fejemet követelnék, de sajnálom, nekem kizárólag rossz tapasztalatom van női vezetőkkel. Szerintem nő a nővel nagyon gyilkos. Nem is tudom, ki volt az a híres nő, aki egyszer azt mondta, hogy azokat a nőket büntetni kellene, akik nem segítik nőtársaikat. Hát, szerintem ez nagyon gyakori jelenség a munka világában. Engem konkrétan csinált ki női vezető, és bizony azért, mert nő vagyok. A rivalizálás oka ugyanis az volt, hogy jó kapcsolatom volt egy mind a kettőnk fölött lévő férfi menedzserrel, akivel ezer éve ismertük egymást. Ha férfi lettem volna, biztosan nem száll rám a nő, és nem akarja kikaparni a szemem. Tudom, mert láttam: a férfi kollégákat, akik ugyanúgy jóban voltak ezzel a vezetővel – mert ugyanúgy ezer éve ismerték egymást –, nem kezdte el nyírni.

Nem szeretek nőkkel dolgozni – mondja egy másik interjúalanyom is, Nóri. – Nagyon sokszor volt rossz tapasztalatom nőkkel mint vezetőkkel. Egyes női vezetők rengeteget ártanak annak az ügynek, amiben én amúgy elkötelezett vagyok: több női vezető! Az egyik főnököm például állandóan előadta a törékeny, „nehéz nekem, mert nő vagyok a férfiak világában” szerepet. Főleg akkor, amikor nem tudott egy férfival szemben érvelni. Akkor kezdte ezt a játszmát: részvétet generált, és meg kellett vigasztalni. Ennél károsabb női vezetői megnyilvánulást nem tudok elképzelni. Az ilyenek miatt érzik igazolva a hímsoviniszta, hogy a nőknek nem való a vezetés. Ja, és amúgy imádoztam évdödni, flörtölni. Annyira kellemetlen volt néha, hogy nem bírtam nézni. Engem amúgy egyáltalán nem zavar, ha valaki ezt csinálja. Csak aztán ne jöjjön azzal, hogy őt nem veszik komolyan, és azt se magyarázza nekem, hogy a nemének nincs köze a munkavégzéséhez. Ha egy nő úgy ér el célt egy férfinál, hogy flörtöl vele, akkor, ha tetszik, ha nem, a nemét használja ki.

Talán azért, mert politikailag nem korrekt, vagy valóban azért, mert a női főnök leginkább a női beosztottak farkasa, de férfi adatközlőim közül csak néhány esetben hallottam kritikát női vezetőre. Árontól viszont rögtön kettőt is. (Nem volt szerencséje a női főnökökkel...)

Külföldön történt a sztori. A női főnököm kezdetben nagyon kedves volt, talán túl kedves is, de arra gondoltam, hogy ez biztos kulturális különbség. Egészen addig, amíg aztán el nem kezdett játszózni. Kezdetben finoman, aztán kevésbé finoman utalgatott rá, hogy tetszem neki. Mígnem aztán egyik nap azzal jött, hogy hiányzik pénz, és nem dolgozom elég jól. Hazugság volt: a kimutatások nem igazolták, hogy ne dolgoznék jól, ha meg hiányzott pénz, az talán az ő felelőssége mint főnöké. Mindenesetre finoman rátette a kezét a karomra, és azt mondta, hogy este otthon megbeszéljük – tekintve, hogy ez egy olyan hely volt, ahol együtt is kellett laknunk. És attól kezdve beindult az a kommunikáció, hogy ha az ő igényei nem lesznek kielégítve, akkor ő morcos lesz meg frusztrált, szóval jó lenne, ha megdugnám. Volt egy-két nap, amikor azon gondolkoztam, hogy mi legyen, aztán arra jutottam, hogy mégiscsak hadd dugjam már meg azt, akit szeretnék, és lássuk, ki tud-e rúgatni. Nem tudott, mert semmi nem igazolta a vádjait a rossz munkavégzésemet illetően, de teljes megmenés lett: eleinte nem állt velem szóba, adta a sértődöttet, aztán megint közeledett, beszéljük meg, satöbbi. Aztán összejöttem valakivel, és ezen bekattant, vendégek előtt ordibált velem, mocskos üzeneteket küldözgetett, zsarolt, hisztizett.

Ez már egy másik sztori, egészen közeli múlt: leadként dolgozott fölöttem a nő. Teljesen be volt feszülve tőlem, és esküszöm, hogy tök sokat gondolkoztam, hogy vajon rossz ember vagyok, hogy biztos benyomtam nála valami gombot, és mit tegyek, hogy ne így legyen, de nem tudtam megoldást találni. Szerintem azt hitte, hogy én azért nem fogadom el a véleményét, mert nő, de erről szó sem volt. Úgy nyolcvannalokban esetleg maximálisan elfogadtam, de volt egy nyolcvankilencedik, amikor nem. Illetve nem értettem, és kértem, hogy magyarázza el, segítsen megérteni. Ő ezt valószínűleg támadásnak vette, mert azt mondta: „jó, akkor keresünk egy férfit neked, és majd ő elmondja,

akkor hátha megérted”. Egyébként sokkal jobban értett a szakmához, mint én. Megkérdeztem tőle, mint mentort, hogy mit tegyek, hogy fejlődjek. Erre azt mondta, „te egy fehér férfi vagy, majd úgyis megoldod”. Egyszerre sajnáltam és nagyon mérges voltam. Látszott rajta, hogy mindenféle férfi főnökök – feltehetően már az egyetemi tanáraitól kezdve – összevissza taposták, és ahol tudták, beletörölték a lábukat. Szerintem ez szörnyű és persze sajnálom. De az, hogy amint adódott egy helyzet, ahol vezető lehetett, azonnal „visszaadta a férfitársadalomnak”, elképesztő volt. Biztosan nem akart úgy viselkedni, mint azok, akik megalázták, de mégis így tett.

Bánki György írja „legnagyszerűbb”^{*} könyvében, hogy kérdés, észrevesszük-e: míg egyik nap „odakint duhajkodunk” és másokat lenézünk, a másik nap mi válhatunk lenézetté. Az ember az életben „hol ezen, hol azon az oldalon fogja találni magát” [...] „Van, amikor ő okozza a kint, de a következő percben majd ő szenved el”. Egy érett személyiségnek és érett vezetőnek mindenesetre ildomos lenne tudni kezelni a megváltozott státuszait. Ahogy Balázs fogalmaz (meglehetősen nagyvonalúan):

Ide vezetnek a rossz minták: egy adott szituációban csak azt tudta produkálni, amit ő is kapott. Nem haragszom rá, de az embernek vezetőként muszáj felülemelkednie a rossz beidegződésein is. Ezért is kapja a nagyobb bért és a titulust.

Azt már csak zárójelben jegyzi meg, de nézetem szerint egyáltalán nem zárójeles megjegyzés, mert sokat elmond végletekig hipokrita világunkról, hogy:

A cég meg, ahol ez történt... az etikusság meg az inkluzivitás, a virtue signalling megy nonstop. Hát erről ennyit.

^{*} Az idézőjel nem az iróniát szolgálja, a hivatkozott könyv szerintem tényleg nagyszerű ugyanis, hanem a könyv címére utal: *A legnagyszerűbb könyv a nárcizmusról.*

Gyorstalpaló „progresszivitásból”. Ez a bizonyos virtue signalling, amit talán leginkább erényfitogtatásként szoktak fordítani, az úgynevezett „progresszív” ügyek képviselőjét, a tolerancia nyilvános felmutatását jelenti. Kisebbségi csoportokkal (homoszexuálisok, bevándorlók, transzneműek, nők, feketék stb.) történő nyilvános szolidaritás ez, amelyet kritikusai szerint a szofisztikáltságot demonstrálandó szokták használni – morális fölényt színlel, és fitogtat a többiekkel szemben –, képmutató jellege pedig abban áll, hogy valójában materiális érdekeket állít be emberségnek és erkölcsiségnek.

Itt egy példa még: *Rémesen utálok nálunk ezt a virtue signallingot. Tudod, amikor az „egyenlőek vagyunk” pride kommunikáció ömlik a munkahelyeden, aminek közben a szaúdi kormány az egyik accountja. Na és egyebek mellett hol van halálbüntetés a homoszexualitás miatt? Ott. Imádtam, amikor egyszer egy junior kolléga fölkérdzte a cég egyik nagy emberét, hogy ez hogy is van. Mire azt mondta, hogy hát igen, erről lehet így is gondolkozni, de úgy is, hogy mikor először oda mentünk a 90-es években, nem voltak az irodákban női vécék, és csak férfiakkal beszélgettünk. Most meg legalább három nő ül a tárgyalóasztalnál, és ez fejlődés, még ha lassú is, amit részben mi indítottunk el, mert mi is viszünk ki női munkavállalókat.*

Erről mindenki maga döntse el, hogy mit gondol. A világ nem fekete-fehér. (Még akkor sem, ha azt könnyebb értelmezni.)

Az idén lemondását bejelentő Jacinda Ardernt, aki öt és fél évig volt Új-Zéland miniszterelnöke, a *Harvard Political Review* „hiteles, empátiás és bátor” vezetőként jellemezte. A cikk szerint a 20. század vezetői általában olyan, hagyományosan férfias tulajdonságokkal kerültek hatalomra, mint amilyen az agresszió, a makacsság, a dominancia. (Itt elnézést kérek valamennyi férfi olvasótól, aki ezekkel a tulajdonságokkal nem szívesen azonosul, és megjegyzem, számtalan nőt ismerek, akiket az agresszió, a makacsság és a dominancia jellemez.) A lap szerint mindenesetre Ardern ügyesen és szellemesen borította a szexista paradigmát: a családi fotók, amiken párjával

és kisbabájával szerepel, vagy az őszintesége, ahogy arról beszélt, mennyire frusztrálttá tették a koronavírus-járvány okozta lezárások, bátorságot, erőt és határozottságot sugároztak, így semlegesítve a sztereotípiákat, amelyek szerint a női hatalom puha és gyenge. Nem nagyon érdekel, hogy a *HPR* mit ír, be kell vallanom, amit én igazán érdekesnek tartok, az az, hogy Ardern az erőt és a határozottságot éppen olyan megnyilvánulásokkal tudta sugallani, amik látni engedték sebezhetőségét, empátiáját, érzékenységét. Valóban igaz lenne akkor, hogy egy nőnek mindenképpen férfias (vagy mondjuk így: inkább férfiaknak tulajdonított) tulajdonságokat szükséges ahhoz felvennie, hogy boldogulni tudjon vezetőként? Ardern példája azt mutatja, hogy nem. És megjegyzem, abban is példaértékű, hogy nyíltan be merte vallani, és ki merte mondani: elfáradt, és nem akarja tovább csinálni. Bár több ilyen (női és férfi) vezető lenne a világon! (Amúgy lehet, hogy főnökként maga volt a pokol.) A nők helyzetéről a munka világában meg majd beszélgetünk később, amikor is kiderül, hogy én magam nem számítok különösebben progresszívnek a témában.